

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
חומם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מררת רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת שבת ק"ז - קי"ג ♦ כלאים ג', ד' - ד', א'

בס"ד, כ"ט סיון תש"פ

גליון מס' 1100

השבוע בגליון

- ♦ מדוע אסור לסחוט?
- ♦ לבישת שטריימל בשבת חזון
- ♦ אבלות בפרהסיא
- ♦ שינוי מנהגי הלבוש במהלך הדורות

- ♦ ההורג בעל חיים בשבת עובר על איסור צידה?
- ♦ הריגת כינה בשבת
- ♦ הבנת הגמרא אל מול המציאות
- ♦ שימוש בממחטות לחות בשבת קודש

דבר העורך

כל אחד והחבית שלו

הם גררו את רגליהם מחוץ לבית הכנסת. השמש טרקה את הדלת החורקת ונעל את המנעול הישן כשבליבו מקנן הספק, אם יאות הלה לשוב ולהיפתח לקראת השקיעה.

בית כנסת, אי שם בעיירה מזרח-אירופאית, לפני מאתיים שנה.

דמויות שחוחות ממשא החיים נפלטו בזו אחר זו אל חצר בית הכנסת. הקבוצה הילכה בעצליים. איש איש ומשא, טרחו ויגיעו. החיים אינם קלים. בעודם צעירים היו שחים על כך בינם לבין עצמם, תוך תקווה כי שינוי תאומי יפציע אל חייהם. עם השנים כבר לא היה צורך לדבר על הנושא. החיים פעמו מתוכם במאמץ, ואילו הקושי גלש ואפף את ישותם.

ליל שבת היו נפגשים לאחר ששת ימי המעשה, ומנהגיהם זה לעבר זה הנהוג רב משמעות, אשר כלל בתוכו מפגשים רבים יותר מכפי שהעומד מן הצד היה מעלה על דעתו: שמח לראותך, שבת שלום. כן, העבודה הקשה ניכרת עליך. ברוך ה' שהגיעה שבת. זקנך הלבין? גוון דואב? ידיך בלויית? שמח בכך. ראה את שמעל שפטר בדמי ימיו. שבת שלום.

הם יצאו מחצר בית הכנסת והתפצלו לקבוצות קטנות. שמש חמימה היטיבה עם פרקי העצמות הדואבים. חג היום, שמחת תורה, הם רקדו לכבוד התורה, רבים מהם נזהרו שלא לקרוע את הנעליים המטולאות, ורוחם מעט עולצת. הן מפני החג הקדוש ושמחת התורה והן מפני שהמתינו בקוצר רוח ליוסל הסנדלר, אשר נטל על עצמו את המשימה רבת המשמעות.

יוסל היה מחייך בכל עת ובכל שעה, עד שיש אומרים כי חייו עוד לפני שהבין מדוע. רבים מבני מעמדו ביכרו להתחלף עמו; אם כבר להיות עני, מדוע לכל הפחות לא להיות מאושר? היו מהרהרים בינם לבין עצמם ותוך כדי כך תוהים, אם העניות היא זו שאילצה את יוסל להיות שרוי בשמחה כדי להכחות את עקצה, או שמא באשרו הפנימי הוא בז לעושר ולממון ולפיכך הרי הוא עני.

כך או כך, יוסל הוא זה שנבחר על ידם בשנה שעברה להשתתף בשנה הבאה בריקודי שמחת תורה של בית הכנסת של הגבירים. הוא החליט כי אם ממון אין בכיסם, לפחות ירקדו כבעלי ממון, לכבוד נותן התורה

דף קז/ב השולה דג

ההורג בעל חיים בשבת עובר על איסור צידה?

בגמרתנו אנו למדים על שתיים משלושים ותשע המלאכות האסורות בשבת. מלאכת שוחט ומלאכת צד.

בספר "אורחות שבת" (פרק י"ד הערה ג) מובא משא ומתן יפה, על אודות חקירה מעניינת בהגדרת מלאכת "צידה".

אסרה עלינו תורתנו הקדושה לצוד בעלי חיים ביום השבת. האם איסור מלאכת צידה הוא לבצע פעולה שתוביל לכך שבעל חיים שהיה משוחרר יהיה ברשות הצד, או שמא האיסור הוא, ללכוד בעל חיים שאלמלא צידתו היה נמלט על נפשו.

צדדי החקירה נראים כמעט זהים, עד שדומה כי לא שני צדדים יש כאן, אלא צד אחד שניסחנוהו בשני אופנים. ברם, למקרא הדוגמה הבאה, נבחין על נקלה בהבדל הבולט שבין שני הצדדים.

מה דינו של אדם אשר ירה למוות באייל שקיפץ ביער.

מצד אחד, הוא צד את האייל, שהרי לפני כן הלה היה משוחרר, ועתה הוא נתון ברשותו של הצייד כחומר ביד היוצר. ברם, אם הגדרת איסור מלאכת צידה היא, שאסור לאדם לבצע בשבת פעולה הגורמת לכך שבעל חיים המסוגל לברוח ממנו לכוד בחזקתו, הרי האייל שנורה למוות אינו מוגדר כעת כבעל חיים, כי אם בשר מאכל, ואי אפשר לומר על אדם זה, כי הוא צד כל העת בעל חיים שיכול היה לברוח הימנו.

ובכן, לכאורה, קיימת הוכחה מסוגייתנו לאחד הצדדים.

גמרתנו מביאה את דברי שמואל האומר, כי "השולה דג מהים ויבש בו כסלע חייב". דבריו של שמואל מתייחסים לאיסור נטילת נשמה, שבשבת אסור להרוג בעל חיים. שמואל אומר, כי משלב מסויים של שהייה מחוץ למים, הדג נחשב כמת, אף על פי שעדיין הוא מפרפר, מפני שסופו למות. שלב זה הוא "יבש בו כסלע". כאשר שטח מעורו של הדג בגודל מטבע סלע מתייבש מן המים - סופו למות, ולפיכך, המוציא בשבת דג עד שיבש בו כסלע, חייב משום נטילת נשמה.

רש"י ("ד"ה "השולה") ובעלי התוספות ("ד"ה "כיוון") מדגישים, כי אין מדובר כאן באדם שצד בשבת את הדג, שאם כן, היה חייב גם משום מלאכת צידה, אלא שמואל עוסק בדג שהיה ניצוד ועומד מערב שבת בתוך המים, בתוך רשת דייגים, ואדם זה הוציאו מן המים בשבת [הרמב"ם, הל' שבת פרק י"א הל' א', אף גורס בגמרא "השולה דג מן הספל", היינו: שודאי אינו עובר על צידה].

מדברי הראשונים מוכח, לכאורה, כי הריגת בעל חיים כלולה באיסור צידה, שאם לא כן, מדוע היה עליהם לטרוח ולהדגיש שהדג כבר ניצוד בערב שבת, הלא אם הריגת בעל חיים אינה נחשבת מלאכת צידה, יניחו לנו רבותינו הראשונים להניח, כי אדם זה צד את הדג בשבת על ידי הוצאתו מן המים, כלום תשנה עובדה זו את מעמדו ההלכתי? אין זאת, אלא שסברו

צעילוי נשמת

מררת **תקוה לוטה פלס** ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ד' בתמוז תשס"ג

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל
בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז

ומרת **אסתא גמזו** ע"ה
בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון

תנצב"ה

הנוצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מררת **מרים דינה אורן** ע"ה

בת יצחק הלוי בלוק ז"ל

נלב"ע ל' בסיון תשנ"ז

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

הראשונים, כי הריגת בעל חיים בשבת נחשבת מלאכת צידה, ולפיכך הדגישו, כי אדם זה אינו חייב על מלאכת צידה, מפני שהדג ניצוד כבר בערב שבת.

ברם, ניתן לערער בכך, שהדג הלזה, הרי אינו נופח את נשמתו עם הוצאתו מן המים - עד אשר הוא יבש כסלע. מעתה, אין לפנינו מעשה אחד, של הריגת בעל חיים וצידתו בד בבד, כי אם בשלב ראשון צדים אותו מן המים, עדיין אינו מת בשלב זה, אם יחזירוהו למים ימשיך לחיות, וכעבור דקות אחדות של שהייה מחוץ למים, הוא הופך לבר מינן. לפיכך, הדגישו הראשונים, כי אדם זה אינו עובר על איסור צידה, מפני שהדג כבר ניצוד ועומד.

משהגענו עד הלום, הבה ניתן את דעתנו על נידון מעניין נוסף בהגדרת מלאכת "צידה". ברי ופשוט, כי מלאכת צידה מתייחסת לבעלי חיים. מה דינו של הצד אדם מן המים, לאחר שהלה עמד לטבוע, האם יש בכך משום מלאכת צידה? ברי שלא. מדוע? הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מסביר, כי הלכה ברורה שנינו, כי אין איסור צידה בבעלי חיים ביתיים, מפני שאינם בורחים ומסתתרים מבני אדם. לפיכך, כל אדם הנמצא בחברת בני אדם, הרי הוא ניצוד ועומד.

סברה נאה הוא מוסיף ואומר, לגבי הצלת אדם מטביעה, כי אף אם אכן היה איסור צידה באדם, עדיין הצלת אדם מטביעה אינה מוגדרת צידה, שכן, צידה היא לכידת אדם או בעל חיים המתנגד לכך, שלילת חרות מן החפץ בה, ולא אחיזה באדם המשתוקק לכך שיצילוהו מן המים (ויעוין בספר "קובץ" על הרמב"ם הל' שבת פ"י הל' כ"ב שלא כתב כן, ועיי' מש"כ בעניין זה "האבני נזר" שו"ת או"ח סי' קפ"ט).

דף קז/ב ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת

הריגת כינה בשבת

נחלקו תנאים לגבי איסור הריגת כינים בשבת. רבי אליעזר סובר שדין כינה כדין בעל חיים, מה זה אסור להרוג, אף זו אסור להרוג. חכמים פוטרים את העושה כן, וכך נפסק להלכה (עין לעיל יב/א, ובשולחן ערוך או"ח סימן קס"ז סעיף ט).

הגמרא מסבירה, שאיסור הריגת בעל חיים בשבת נלמד מכך שבמשכן שחטו אלים מאדמים לצורך עורותיהם, והרי כל מלאכה שהתבצעה בעת הקמת המשכן אסורה בשבת. רבי אליעזר לומד, כי כל הדומה לאלים בכך שרוח חיים בקרבו, אסור להרוג. חכמים חולקים וסוברים, כי רק בעלי חיים הדומים לאלים הפרים ורבים - אסור להרוג, ואילו הכינים אינן פרות ורבות. וכך פוסק הרמב"ם (הלכות שבת פרק י"א הלכות ב-ג): "רמשים שהויתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן, כגון, תולעים של בשר ותולעים שבתוך הקטניות ההורגן פטור... המפלא כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן, ומותר להרוג את הכנים בשבת מפני שהן מן הזיעה".

הבנת הגמרא אל מול המציאות: בלמדנו גמרא זו ופסק הלכה של הרמב"ם הבא בעקבותיה, אנו מתמודדים מול המציאות הידועה לנו, כי הכינים בוקעות מן הביצים, ואין מקורן בזיעה. ידעה זו, הפשוטה בעינינו, באה לעולם לפני כשלוש מאות שנה על ידי חוקר הולנדי, אשר התברך בזכוכית מגדלת שליטש בעצמו, והגדילה מעל פי מאתיים, פי עשר מן ההגדלות שהצליחו חוקרים בני זמנו להגדיל. הוא הפריך את ההנחה שהיתה מקובלת עד ימיו, כי הכינים נולדות מאליהן. הוא לא הצליח להכריע את הכף, עד שלואי פסטר הוכיח לפני כמאה ושלשים שנה, שאין חי בא אלא מן החי. עם גילוי התופעה דנו פוסקי הדורות מאז ועד היום, כיצד אפשר להבין את גמרתנו, והאם יש להחמיר ולאסור הריגת כינים בשבת.

ובכן, סמוך לתקופתו של החוקר ההולנדי, כתב הגאון רבי יצחק לאמפראנטי בספרו פחד יצחק (ערך צידה, כא, ב), כי אלמלא אחזתו פחד וחלחלה מן התנאים הקדושים ומחכמי התלמוד, היה מורה כי אכן יש לשנות את ההלכה, מפני שאם הם עצמם היו נוכחים בתוצאות מחקר זה, גם הם היו מורים שאסור להרוג כינים בשבת.

לעומת זאת, רבו, רבי יהודה בן ר' אליעזר בריאל ממאנטובא, סובר כי "אין לשנות הדינים המיוסדים על קבלת קדמונים בשביל חקירת חכמי אומות העולם". ו"אין לזוז ממה שנפסק על פי גמרתנו, אפילו כל רוחות החקירות האנושיות שבעולם באות ונושבות בו, כי רוח ה' דבר בנו. אכן חסר דעת החוקר ואין שכלו מגיע לעומק חכמת הטבע ומעשה בראשית כי רב הוא... וחכמי אומות העולם לא ידעו ולא יבינו בטבע כי אם שטחיות הדברים הנראים לעין ולא פנימיותם כאשר השכילו מקבלי מעשי בראשית... ואם כן הדין אמת ויציב ונכון וקיים על מקומו ואין לשנותו כלל ועיקר מחמת תואנות החקירות החדשות מקרוב באו". וכן כתב גם בספר אמונת חכמים (להגרא"א שר שלום דאזילה, פרק כ"ב, ב/ב), וראה גם בספר הברית (ח"א מאמר י"ד פ"ח).

הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל כותב (מכתב מאליהו ח"ד עמודים 355-356), כי יש להבדיל בין ההלכה ובין טעמה. ההלכות עצמן התקבלו אצל חז"ל במסורת ומהן אין לסור. טעמן של ההלכות ניתן לעיתים על ידי חכמים ולא בא להם במסורת, ובמקרה זה האמוראים הטעימו את ההלכה לפי הידוע להם בזמנם, ואילו עלינו מוטל לתור אחר הסברים אחרים לקיים את הדין על מכונו על פי ידיעות הטבע שבימינו, אך ההלכה עצמה שרירה וקיימת.

ולכבוד התורה. יוס'ל הוא זה שניסה להמריצם לרקוד במרץ בשנה שעברה, והם הביטו לעברו בעיניים כבויות שאין בהן מאום. איננו מבין, התפרץ לעברם, מדוע אינכם עוזלים, שמחים ורוקדים, חג היום, יהודים, מה זה היה לכם? ראו כיצד עוזלים ושמחים אחינו בבית הכנסת של הגבירים.

אך אמר יוס'ל את שאמר, נחרו לעברו בבוז אחדים מידידיו, "גבירים", אמרת נכון.

אולם, יוס'ל אילף לקח את חבריו. בעיצומו של החג יושב היה עם קבוצה נרגנת ממתפללי בית הכנסת, ומונה עמם את שמות הגבירים אחד לאחד. היש מי מכם המוכן להתחלף ב... סוחר היין? נזף בהם בפנים זועפות ושחק קמעא, כדי לאפשר להם להעלות בזכרונם את ההלווייה רבת המשתתפים שנערכה לפני שנים ארוכות לבנו יחידו של סוחר היין. מי מבאי בית הכנסת שלנו חפץ לתפוס את מקומו של בעל היערות סנט בהם בחריפות, והמשיך להצליף בהם בעת שהעלו דמעות על ייסוריו של סוחר היערות שהחלו ביום חתונתו עם זוגתו ויסתיימו ככל הנראה ביום האחרון של אחד משניהם.

יוס'ל הרים אותם מן הספסלים, שילב את ידיהם וייצאו המשוחחים במגעל לכבוד התורה, לא לפני שהבטיח להם, כי בשנה הבאה כעת חיה, הוא בכבודו ובעצמו ישתתף בהקפות הנערכות בבית הכנסת של הגבירים, כדי לעמוד על סודן. אולי נגלה דבר מה שיעזור לנו.

עתה היה יוס'ל מתקרב כנגדם, מבושם מיי"ש, מלה במרץ, מהלך ברגלו האחת ורוקד ברגלו האחרת. מיי"ש, קרא בקול גדול, זה הכל, יי"ש. לעיניהם המשתאות של ידידיו עמד ותיאר את חבית היי"ש הכבירה הניצבת בפאתי בית המדרש, וכל הרוצה לוגם ממנה כאוות נפשו. אתם מבינים? מי ששמח, הופך שמח עוד יותר, ומי שעצוב, הופך שמח על שמה לא שהוא לא עצוב עוד יותר. יהודים, יי"ש! יוס'ל פצח בריקוד בטיבורה של העיירה.

בערב שבת לגלגל יוס'ל חבית ענק בעזרת מתפללים אחדים, הציבה בפאתי בית הכנסת ובליל שבת הוכרז, כי בכל שבת יביא כל אחד מן המתפללים כוסית יי"ש מן היי"ש שקנה לכבוד שבת קודש, ירוקן אותה אל החבית, ובעזרת ה', עד שמחת תורה תתמלא החבית והם ירקדו כדת וכדון, כמו "גבירים".

לא היה איש ממתפללי בית הכנסת שהשתמט מן המשימה, אם ברצון ואם מפני הבושה. דומה היה כי פנים חדשות באו לבית הכנסת. החבית היתה כמו רקדן הניצב על משמרתו וממתין לאות התזמורת. בכל עת שבאו לבית הכנסת, הביטו בחבית היי"ש, וידוע ידעו כי יום יבוא והם ירקדו כפי שלא רקדו מימיהם.

ביום כיפור דפק יוס'ל "על חטא" משלו, על שמחצית התפילה הרהר בשמחת תורה הקרב ובא, אך סינגר על עצמו במחשבה כי לא עשה מה שעשה ולא הרהר מה שהרהר אלא לכבוד התורה. **אלמלא** יוס'ל היו המתפללים פותחים את חבית היי"ש כבר בליל יום טוב ראשון של סוכות. הביעי ליל שמחת תורה, הנה הכל אל בית הכנסת. צוהלים ושמחים, כוסיות בידיהם ונורה על פניהם. העצמות הדואבות נשכחו, עמל החיים הוזח באחת, קמטי המצח קרנו באושר כמו היו יצירת אומנות ובעיניים הכבויות הוצתה אש. שמחת תורה.

יוס'ל כובד בפתיחת החבית ובמציגת כוסיות היי"ש הראשונות בסדרה לכל המתפללים. היה ביניהם כבוד הדדי. היו המתינו בסבלנות עד שאחרון הילדים יזכה לקבל לידיו את כוסית היי"ש הנכספת. אז, כולם יחד ביזבו בקול רם "שהכל נהיה דברו" ו...
המאוכזבים ביותר היו אלו שידעו להערות אל גרונם כוסית משקה חריף באחת. הילדים הביטו משועשעים קמעא בהוריהם שאגרו חבית מים עם טעם קלוש של יי"ש, במשך שנה תמימה... רבים מן המתפללים כבשו עיניהם בקרקע. כל אחד חשב שרק הוא הביא במהלך השנה כוסיות מים חלף כוסית היי"ש, ואיש לא ישים לב לכך, שהרי כולם מביאים יי"ש.

אותה שנה הם לא שתו יי"ש, אבל הם למדו לקח לכל החיים.

★ ★ ★

יש במעשיה הזו כדי לחדד את המסר המועבר כעת בכל שיעורי הדף היומי, עם ההתקדמות המבורכת בלימוד הגמרא.

ברוך ה' כבר אוחזים בעיצומה של מסכת שבת. מסכת שבת גדולה היא, מעל מאה וחמישים דפים. ארוכה היא הדרך, אין ספק, יתכן שלעיתים מי מלומדי הדף היומי מהרהר לעצמו באפשרות כי יפוש קמעא, לפרק אחד, שניים או שלושה, ואחר ישוב חדור מרץ ללימוד הדף היומי...

לא זו בלבד שהוא עלול לא לשוב, כפי שהוא יודע היטב בליבו פנימה, אלא שעליו גם לזכור כי כל אחד אחראי על כל החבית, גם של עצמו וגם על החבית של כל המתפללים. בכל יום הרי הוא מוזג כוסית יי"ש אל החבית, ובכך הוא תורם גם לחבריו לומדי השיעור, לא רק לעצמו.

יום, עוד כוסית ועוד כוסית, ובבוא היום, והוא בוא יבוא בעזרת ה', תעמוד לרשותו חבית גדולה וריחנית, כולה שלו.

המאמץ שווה. הריקוד יהיה נפלא.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קח/א אם יבא אליהו ויאמר אי פסקא זוהמא מיניה

מי היה במעמד הר סיני?

בגמרא הסתפקו אם אפשר לכתוב את פרשיות התפילין על עור דג, ואמרו שאין הדבר ברור אם פסקא זוהמא מן הדג, ואליהו יכריע...

בספר חידושי הר"ן (המיוחס לר"ן אולם מחברו הוא אחד מהראשונים שלא נודע שמו) מבאר המחבר תחילה, כי השאלה היא האם בעיבוד העור נפסקת זוהמת הדג. אולם לאחר מכן הוא מפרש בדרך אחרת מעניינת ביותר: בעבודה זרה (כ"ב) נאמר,

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נקט, כי טעמם של חז"ל ודבריהם של החוקרים אינם שותרים זה את זה. הא כיצד? ובכן, כלל ידוע הוא, כי ההלכה מתייחסת לדברים הנראים בעין בלתי מזויינת בלבד. לפיכך, אנו שותים מים, אף על פי שהם רוחשים בעלי חיים שונים, וכן אנו נושמים מלא ראותנו אוויר גדוש בחיידקים רבים. ההלכה אינה מתחשבת בהם. כך גם כינים אלו, שביציהן לא נראו לעין אדם בתקופת חכמי התלמוד, נידונות כבעלי חיים הנוצרים מן הזיעה, ולפיכך אמרו חכמים שמוותר להרגן בשבת... לפיכך, ההיתר להרוג כינים, אינו תקף לימינו, שכן ביציהן נראות לעין אדם (וראה שנה בשנה שהאר"ך בכך, שבזמן חז"ל ודאי שלא היו ביצי הכינים ניכרות, מחמת חישובים שונים של סף הראיה ואכמ"ל. ארחות שבת פ"ד הערה מ"ז. וכן כתב הרב אביגדור נבנצאל שליט"א בהערותיו לספר השתנות הטבעים בהלכה, עמוד קפ"ב, ועיין בספר ארחות שבת שם הערה מ"ח מש"כ בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

דף קיא/א האי מסוכרייא דנזייתא

שימוש בממחטות לחות בשבת קודש

ממחטות לחות.

אי אפשר בלי.

בשבת - אי אפשר עם. פשוט אסור.

מדובר על ממחטות לחות ספוגות בלחות, המותרות רטיבות במקום שבו השתמשו בהן. הבעיה המרכזית בשימוש בממחטות לחות בשבת קודש היא, כי בעת השימוש בהן הנוזל הספוג בהן נסחט, ובשבת הרי אסור לסחוט.

נפתח בסוגייתנו.

בגמרתנו מבואר כי אסור להדק בגד על ברז של חבית שֶׁכָּר, כדי לסתום את הנקב. הבה נברר מדוע, לא לפני שנבדוק, מדוע באמת אסור לסחוט בשבת; הרי שלושים ותשע המלאכות האסורות בשבת אינן כוללות מלאכת "סוחט".

מדוע אסור לסחוט? ובכן, ראשונים רבים מבארים, כי פעולת הסחיטה מתבססת על שתי תולדות של שתיים מן המלאכות האסורות בשבת, פעמים על שתיהן, פעמים על אחת מהן, ובמקרים שבהם לא מתבצעת אף לא אחת מהן, הסחיטה אכן מותרת. שתי מלאכות השבת הללו, הן "מלבן" ו"דש". מלאכת "מלבן" היא כיבוס צמר לאחר הגזיזה, ומלאכת "דש" היא פירוק מוץ מחיטה והפרדתם זו מזה.

כאשר סוחטים בגד, מלבנים אותו, הוא מתנקה, וכמו כן מפרקים ממנו את המשקים שהיו בלועים בו. ברם, הראשונים מבדילים בין סחיטה לסחיטה. בגד שבלוע בו יין, שמן, או כל משקה אחר למעט מים, אינו מתנקה בכך שסוחטים ממנו את המשקה, והוא אינו מתכבס בכך. אי אפשר, איפוא, לומר, כי סחיטת בגד מיינן היא מלאכת "מלבן", כי אם מלאכת "מפרק", שהיא תולדה של מלאכת "דישה". ראשונים אלו גם אומרים, כי הסוחט בגד הספוג במים, ומימיו הנסחטים אינם נאגרים אלא ניגרים וכלים, אינו עובר על "מפרק", מפני שפירוק דבר שאינו עומד לאכילה או לשתיה אלא לאבדון, אינו אסור. לפיכך, סוחט זה חייב משום מלבן בלבד, שהרי היין אינו נשמר ואין כאן איסור "מפרק".

נמצאנו למדים, כי הסוחט יין מבגד והיין אינו נשמר אלא ניגר על פני הארץ, אינו עובר לכאורה על איסור תורה. מלבן אינו - מפני שהבגד אינו מתכבס, ומפרק אינו - מפני שהיין אינו נאגר. מדוע, אם כן, הגמרא אומרת, כי אסור להדק בגד כמכסה על חבית שכר? הרשב"א מבאר כי בתחתית החבית מצוי כלי האוגר את השכר הנסחט מן הבגד (עיין תוס' בסוגייתנו; כתובות ו/א; שולחן ערוך, או"ח סימן ש"כ, סעיף י"ח ובביאור הלכה שם, ד"ה יש מי שמתיר). עם זאת, לדעת חלק מן הראשונים, אף על פי שאין בפירוק היין איסור תורה כאשר אינו נאגר, חכמים אסרו את הדבר (עיין ביה"ל שם). בבואנו לבדוק את השימוש בשבת בממחטות לחות, הרי שלדעת הראשונים הנזכרים, איסור "מלבן" אין בשימוש בהן, מפני שחומר הניקוי הספוג בהן אינו מים, וממילא הן אינן מתלבנות בסחיטתן [גם לדעת הר"ן הסובר, כי גם בסחיטת יין יש משום "מלבן", הרי שבמקרה זה שהוא דרך לכלוך ונאבד, אין בו משום מלבן, שו"ת אגרות משה, או"ח ח"ב סימן ח']. עלינו, איפוא, להתבונן היטב, האם יתכן שיש בדבר משום איסור "מפרק" מן התורה.

לכאורה, קיימת טענה מעניינת, שאין איסור מפרק בשימוש בממחטות לחות, שהרי הנוזל הניגר מהן אינו נאגר, ולאור קביעת רוב הראשונים, כי פירוק חמרים שאינם נצברים אינו אסור, הרי לפנינו פעולה שאין כל איסור בעשייתה.

ברם, טענה זו נדחתה מכח טענה אחרת, כי לא נאמר שאין איסור מפרק כאשר החומר הנסחט אינו נאגר, כי אם כאשר הוא כלה ללא מטרה. או אז, הפעולה אינה חשובה, מפני שהיא נעדרת תוצאה. אולם במקרה דנן, חומר הניקוי משמש היטב את בעליו בעת פירוקו, כי לכך נוצרת. אין זה נחשב כאבדן, אלא תוצאה זו היא הרצויה ולשם כך סוחטים את הממחטה הלחה (עיין שו"ת אגרות משה, או"ח ח"ב סימן ע, ודיינו של הגרשז"א בעניין במילואים לשמירת שבת כהלכתה, פרק י"ד הערה צ"ב וארחות שבת עמוד תקע"ד-ה).

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"

מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חנם התקשר עכשיו: *3764

דף קיג/א שלא היא מלבושך של שבת כמלבושך של חול

לבישת שטריימל בשבת חזון

בכל שבתות השנה לובשים בגדים נאים ומיוחדים לכבוד שבת המלכה, כמבואר בסוגיינתנו וכפי שנפסק להלכה; "ישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת" (שולחן ערוך או"ח סי' רס"ב סעי' ב), מלבד ב"שבת חזון", השבת שחלה לפני תשעה באב, אשר בה מנהג בני אשכנז, כדעת חלק מן הראשונים, וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' תקנ"ה סעי' א), כי "אין מחליפין ללבוש בגדי שבת כי אם הכתונת לבד".

חרף דבריו הברורים של הרמ"א, כמעט אין נוהגים מנהג זה בימינו. עם השנים המנהג נמוג ונעלם מפני שמלכתחילה לא נהג אצל בני עדות המזרח, וגם אצל האשכנזים שבקהילות פולין התערער המנהג, מפני שהאריז"ל לא נהג בו (עיי' ב"י סו"ס תקנ"ב שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תרצג, ושו"ת דברי ישראל, הגר"י ועלף, בסוף או"ח סי' תקנא ס"ק ד, ובספר תשעה באב שחל בשבת פרק ה הערה ח).

מעניין לציין, כי ה"חתם סופר" זצ"ל נהג במנהג זה בנמקו, כי האריז"ל לא הסיח דעתו מן החורבן, ולפיכך לא נזקק להזכר בו באותה שבת על ידי המנעות מלבישת בגדי שבת. ברם, אני, התבטא בענוה, נזקק לתזכורת זו. יש מגדולי הונגריה שאחריו שלא הסכימו עמו ואמרו, כי ה"חתם סופר" נזקק לתזכורת לחורבן, מפני שהוא לא הסיח דעתו מקדושת השבת אף בשבת חזון בה הלך בבגדי יום חול... (עיי' "מועדים וזמנים" ח"ה סי' שמ"ג ו"נטעי גבריאל", בין המצרים, פרק ט הערה יז, וספר "ט" באב שחל בשבת" שם).

גם בקהילות ליטא פסק מנהג זה, מפני דעתו של הגאון מוילנא זצ"ל, שאין ללבוש בגדי יום חול בשבת, וכן נהגו בוילנא עירו ומשם התפשט המנהג ליתר המקומות (עיי' "משנה ברורה" סי' תקנ"א, וב"ערוך השולחן" לקמן). הגר"א כותב, כי דברי הרמ"א הם "חומרא בעלמא, ולא יהיה חמור מתשעה באב בעצמו שחל בשבת... ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו".

אבלות בפרהסיא: בעל "ערוך השולחן" (סי' תקנ"א סעי' י"א) מנמק את טעמם של השוללים המנעות מלבישת בגדי שבת בשבת חזון, בכך שזה מנהג אבלות בפרהסיא, ובשבת אין נוהגים כן. גם האבלים על מות קרובם, אינם נוהגים מנהגי אבלות בפרהסיא. ברם, השאלה המתבקשת היא, כלום גאוני עולם, רבותינו הראשונים אשר הורו לנהוג כן, לא ידעו זאת? ואם אף על פי כן הם הורו להמנע מלבישת בגדי שבת, יש לעשות כן ללא ערעור ופקפוק!

שינוי מנהגי הלבוש במהלך הדורות: בעל "ערוך השולחן" מסביר, כי אין כאן ויכוח הלכתי טהור, כי אם שינויים שהתרחשו במהלך הדורות. בתקופת הקדמונים, בגדי השבת ובגדי ימות החול היו שווים ולא היו שונים אלא בכך, שבגדי השבת נתפרו מבד משובח יותר. לא זו בלבד, אלא שהעניים, שאין ידם משגת, הלכו גם בשבת עם בגדים עשויים מבד פשוט. בתקופות אלו, לבישת בגדי יום חול בשבת, לא היה בה משום מנהג אבלות בפרהסיא, מפני שלא חשו בכך באופן בולט. שנים רבות אחר כך, בגדי השבת הלכו ולבשו צביון חגיגי ומיוחד, דוגמת ה"שטריימל", ובגד השיראין המבהיק, שרווח בקרב יהודי אירופה המזרחית. או אז הורו גדולי הדורות, כי אין ללבוש בגדי חול בשבת חזון, מפני שאין נוהגים בשבת אבלות בפרהסיא.

בתקופתו של בעל "ערוך השולחן", גזרה המלכות על היהודים לשנות את מלבושיהם, ובאיזורים מסויימים נטשטש ההבדל בין בגדי יום חול לבגדי שבת. במקומות אלו, יש לשוב למנהג הקדמונים ולא ללבוש בגדי שבת בשבת חזון. בימינו, המציאות מוכיחה כי אין נוהגים כדעת ה"ערוך השולחן", שהרי בגדי השבת של בני קהילות רבות אינם שונים מבגדי יום חול שלהם, ובכל זאת לובשים בגדי שבת.

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א כתב סברה נאה, מדוע הראשונים שהורו כי יש ללבוש בשבת חזון בגדי יום חול, לא חששו לכך שיש בדבר משום אבלות בפרהסיא; מפני שאיסור מנהג אבלות בפרהסיא נובע מכך, שאין להתאבל ליד הזולת שאינו מתאבל ולהפך את שמחת השבת שלו ("שולחן ערוך" י"ד סי' שע"ט סעי' ד). ברם, כאשר הכל אבלים, אין מניעה לנהוג אבלות בפרהסיא. לפיכך, בעיתות בהן כל קהילה ישבה במקומה ונהגה את מנהגיה, ניתן היה לשמור על מנהג זה. לאחר שהקהילות התערבו זה בזה, ובני הקהילות שמעולם לא נהגו מנהג זה מהלכים עם בגדי שבת, הרי שהעוטים בגדי יום חול, נוהגים מנהג אבלות בפרהסיא ("מועדים וזמנים" ח"ז עמ' ר"ח, וראה מש"כ עוד בח"ה סי' שמ"ג ובספר ט" באב שחל בשבת עמ' ר"א).

יש להדגיש שאף שהמנהג כאמור, הוא ללבוש בגדי שבת בשבת חזון, מכל מקום לא הותר הדבר כי אם בשבת גופה; יש ללבוש את הבגדים סמוך לכניסת השבת ולהסירם לאחר הבדלה ("שמירת שבת כהלכת" פרק מ"ב סעי' נ"ו, ועיי"ש הערה ר"ג).

שהנחש הטיל זוהמא בבריות, וזוהמה זו פסקה בעמוד ישראל בהר סיני. ברם, מאחר שהדגים לא היו באותו מעמד, צריכים את אליהו הנביא לברר פרט זה, אם פסקה גם מהם אותה זוהמה. נראה מדבריו כי בעלי החיים האחרים שותפים היו במידת מה, למעמד הר סיני...

דף קיא/ב ואלו קשרים

היתר לשידוכים בשבת

שאל נשאל הגאון רבי ברוך מרדכי ליפשיץ:
- מדוע מותר לשדך שידוכים בשבת?
חי"ך ואמר:
- מפני שרוב השדכנים אינם קושרים קשר של קיימא...

דף קיג/ב פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם

נתן עיניו - בממון

בפרשת חיי שרה (בראשית כד/כט) נאמר, שלבן רץ אל אליעזר "החוצה אל העין". רש"י: "למה רץ ואל מה רץ? אמר עשיר הוא, בא ונתן עיניו בממון". לא היה אכפת לו ללבן לאבד את מאור עיניו בריצתו זו ובפסיעותיו הגסות, ובלבד שיקבל מאליעזר קצת כסף וזהב. זהו שכותב רש"י: "ונתן עיניו - בממון", הוא נתן את מראה עיניו עבור הממון... ("מעינה של תורה").

שלמות

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה
לראשונה: מואר מנוקד מפוסק נתן חשק ללימוד

להזמנות: 02-804-3333

לעילוי נשמת
 מרת **רבקה אקשטיין** ע"ה
 ב"ר שמעון ז"ל נלב"ע א' דר"ח תמוז תשנ"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י בנה
 הר"ר דוד אקשטיין הי"ו - אנטוורפן

נתרם בעילום שם
לעילוי נשמת זכר יקירם
 נלב"ע ל' בסיון
 תנצב"ה

לעילוי נשמת
 הר"ר **פלטיאל בהגאון** ז"ל
 ב"ר גרשון חנוך ז"ל נלב"ע ב' בתמוז תשס"ד
תנצב"ה
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו